

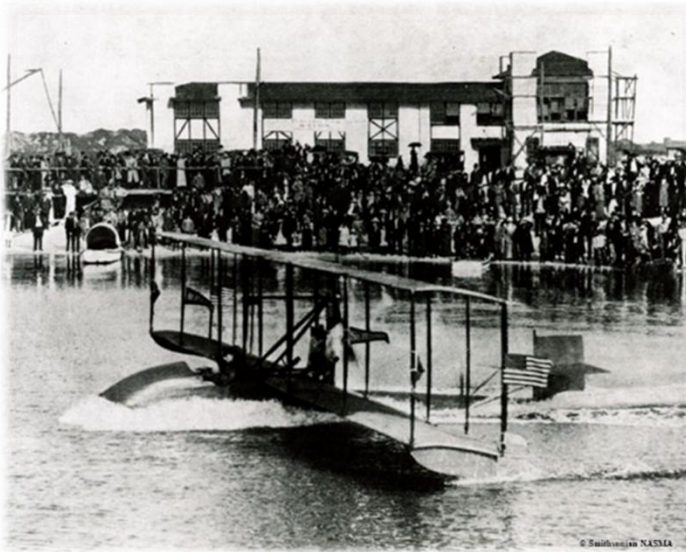
İlk Ticari Uçuşlar... ...Dünyada ve Türkiye'de

Can EREL
Uçak Mühendisi
can.erel@canerel.com.tr

Dünyadaki ilk hava taşımacılık faaliyeti, ABD'nin SPT¹ Airboat Line şirketi tarafından 1 Ocak 1914 günü Florida eyaletinde 34 kilometre (21 mil) mesafede Tampa körfezini katetmek için St. Petersburg - Tampa arasında ödeme karşılığı uçan bir yolcuyu taşıyan sabit kanatlı uçağın 23 dakikalık uçuşu olarak bilinmektedir.

Pilot Tony JANNUS'un kullandığı Benoist Type XIV isimli uçan botun yolcusu eski St. Petersburg belediye başkanı Abram C. PHEIL para karşılığı hava ulaşımını kullanan ilk insan olmuştur.

St. Petersburg-Tampa AIRBOAT LINE

Fast Passenger and Express Service

SCHEDULE:

Lt. St. Petersburg	10:00 A. M.
Arrive Tampa	10:30 A. M.
Leave Tampa	11:00 A. M.
Ar. St. Petersburg	11:20 A. M.
Lt. St. Petersburg	2:00 P. M.
Arrive Tampa	2:30 P. M.
Leave Tampa	3:00 P. M.
Ar. St. Petersburg	3:30 P. M.

Special Flight Trips

Can be arranged through one of our agents or by communicating directly with the St. Petersburg Bureau. This service on the route over all-water routes and from the water surface to avoid detours for high SEAS. **MINIMUM CHARGE:** \$15 per Special Flight.

Rates: \$5.00 Per Trip. Round Trip \$10. Booking for Passage in Advance.

NOTE—Passengers are allowed a weight of 200 pounds. GROSS including food, baggage, excess charges at \$1.00 per 100 pounds, maximum charge 25 cents. EXPRESS RATES: See passenger's rate card, mail matter, etc. \$5.00 per hundred pounds, minimum charge 25 cents. Express carried just longer to longer only, delivery and storage by shipper.

Tickets on Sale at Hangars or
CITY NEWS STAND
F. C. WEST, Prop.

271 CENTRAL AVENUE ST. PETERSBURG, FLORIDA

Benoist Type XIV isimli uçan bot Thomas BENOIST tarafından tasarlanmıştır.

¹SPT Airboat Line: St. Petersburg-Tampa Airboat Line

Dünyada 2024 yılında,

- 40000 üzerinde havalimanı, meydan, şerit, heliport mevcuttur.
- ICAO kayıtlarına göre, 715 adedi küresel operasyon yapan 5000 üzerinde havayolu vardır.
- ACI World öngörülerine göre, küresel havayolu yolcusu (yıllık %10 artışla) 9,5 milyarı geçmiştir.
- Ticari havacılık pazarı (yıllık %4.43 artışla) 200 milyar dolara yaklaşacaktır.

...nereden, nereye!?!?

Türk Coğrafyasındaki Öncü Yurt içi Uçuşlar...

Coğrafyamızda 1914 yılında askeri tayyarelerle yolcu ve posta taşınması yapılmaya başlar. Türkiye Cumhuriyeti kuruluşu sonrası, yurtiçi uçuş imtiyazları 1924 yılı başından itibaren verilir.

Junkers Luftverkehr Türkei (JLT)

JLT şirketi, 14 Şubat 1924'den itibaren İstanbul- Ankara arasında (Cuma günleri hariç) her gün sefer yapmış ve "normal ücret + 5 kuruşa" posta da taşımış ancak uçuş imtiyazı 1924 ortalarında son bulmuştur.

Compagnie Franco-Roumaine de Navigation Aérienne, CFRNA

Romen-Fransız ortaklığı olan CFRNA şirketi 14 Eylül tarihinden itibaren bu imtiyazı elde etmiş, (şirketin ana sermayedarı olan Romen Marmarosh Bankasının hisseleri Fransız hakimiyetine geçince) isim değiştirmek zorunda da kalmıştır.

Compagnie Internationale de Navigation Aérienne, CIDNA

CFRNA şirketi sermayesinde Fransız hakimiyeti sonrası 1 Ocak 1925 tarihinden itibaren CIDNA adını almıştır.

JLT şirketinin, 14 Şubat 1924 Perşembe günü İstanbul- Ankara arasında yaptığı sefer, "Posta Tayyaresi" tanımı ile basında 15 Şubat 1924 günü oldukça geniş yer bulur:

Anadolu'da Yeniğün (15 Şubat 1924)

Vatan (15 Şubat 1924)

Hakimiyet-i Milliye (17 Şubat 1924)

Türkiye Nakliyat-i Havaiye Şirketi tarafından Budapeşte'den getirilen "Tavuk" isimli tayyarenin pilot ve navigatör (râsit) Mösyö Von BENTHAIM ile İstanbul'da Ayastefanos (Yeşilköy) meydanından 11:25 itibarı ile kalktığı, üç İstanbul gazeteci (Şerafeddin, Velid ve Ratip Tahir beyler) yolcu ile İzmit-Geyve-Eskişehir istikametini takip ederek, 1450 metre irtifada 150 km/saat hızla uçarak (*şimendifer ile 24 saat, kağıdı ile 768 saat süren*) bu yolu 3 saat 5 dakikada Ankara'ya, İstasyon'daki İstiklal Meydanı'na indiği belirtilir.

Hatta bu tayyarenin vaat edilenleri (Ankara üstünde uçuşu ve Ankara gazetecilerini İstanbul'a götürülmesini) yapmadan 16 Şubat 1924 günü döndüğü ertesi gün gazetesinde yer bulur.

Yabancılar a ait tayyarelerin Türk semalarında bulunmasının orduyu tedirgin etmesi ve diğer tavırları nedeni ile 1925 yılında bu uçuşlara ara verilmiştir.

Türk Coğrafyasındaki Öncü Yurt İçi Uçuşlar...

Türkiye Cumhuriyeti'nde yurt dışı ticari hava taşımacılığında ilk imtiyaz Aero Espresso Italiana şirketine 1924 yılında 20 yıllığına verilir.

Aero Espresso Italiana (AEI)

AEI şirketi 1923 yılında kurulur. Türkiye ile 1924 yılında yapılan protokole dayalı görüşmeler ve hazırlıklar sonucu, Brindisi, İtalya - Atina, Yunanistan - İstanbul, Türkiye hattı Savoia Marchetti S 55 C deniz tayyaresi ile posta ve kargo taşıyan deneme uçuşlarına 1 Ağustos 1926 tarihinde başlanması kararlaştırılmıştır.

Brindisi Hava Limanı'nda 1 Ağustos 1926 Pazar günü İtalyan, Türk ve Yunanlı yetkililerin katılımı ile yapılan tören sonrası,

- Kaptan Umberto MADDALENA yönetimindeki I-AMES kuyruk numaralı S55C model tayyare Brindisi'den Atina'ya,
- Mühendis pilot PERUCATI yönetimindeki I-ADIM kuyruk numaralı S55C tayyare Atina'dan İstanbul'a,
- Kaptan Marlo de BENARDI yönetimindeki I-AFER kuyruk numaralı S55C tayyare İstanbul'dan Atina'ya,

doğru, aynı saatte (saat 9:00) hareket ettiler ve yaklaşık beş saat kadar sonra hedeflerine ulaştılar. (Kaynaklar tayyareler ve pilotlar konusunda farklı bilgiler veriyor, buradaki bilgiler Bill ROBERTSON'un el yazısı notlarından alınmıştır)

Boğaziçi, Büyükdere kıyısından havalanan tayyareler, Midilli'de benzin alarak, Atina'ya iniyor ve dönüşte yine Büyükdere'de Boğaz üzerine iniş yapıyordu.

Brindisi şehriden İstanbul'a ilk doğrudan uçuş ise 4 Ağustos 1926 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu tayyarede de İstanbul'a gönderilen hava posta gönderileri taşınmıştır.

Büyükdere-İstanbul varışı (1926)

İstanbul'a Savoia Marchetti S 55 C "Deniz Tayyareleri" ile ulaşılıbiliyordu...

Büyükdere-İstanbul varışı (1926)

Deniz tayyaresi Brindisi'den saat 07:00'de kalkıyor, Atina'da bir mola veriyor; tayyare saat 16:45'te İstanbul'a ulaşıyordu...

Savoia-Marchetti S55C Tayyaresi (1927 - İtalyan üretici Savoia-Marchetti, iki Dünya Savaşı arası dönemde torpido bombardıman tayyaresi olarak görev yapabilecek yeni bir tayyaresi yaratma fikri ile (16 m boyunda, 5 m yüksekliğinde 3700 kg boş - 8.260 kg kalkış ağırlığına ve her biri 400 hp olan iki Isotta Fraschini Asso 500 V-12 piston motorları ile 173 mph azami hıza, 145 mph seyir hızına, 2.796 mil azami menzile ve 60 dakikada tırmanabileceği 16.400 feet irtifa tavanına sahip) bu dayanıklılık örneği tayyare hazırlandı.)

Sarıyer Çayırbaşı Deniz Tayyaresi Hangarı

Müstakil 5. Deniz Tayyare Taburu'nun Tayyareleri tarafından (1939) kullanılmaktaydı. (Bu alanda, Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın Marmara ve Boğazlar Bölge Komutanlığı olduğunu sanıyorum.)

Başlangıçta deniz tayyareleri Ankara-İstanbul- İzmir ve Brindisi arasında düzenli sefer yaparak posta, koli ve yolcu taşınması planlanmış olsa da sadece İstanbul - Atina - Brindisi hattında düzenli seferler yapabildi.

AEI şirketin imtiyazı, 1935 yılında sona ermiş, ancak uçuşlarına devam etmiştir.

Air France ve Lufthansa şirketleriyle de benzer anlaşmalar 1930 yılında yapılarak; İstanbul-Roma, İstanbul-Paris-İstanbul ve İstanbul-Berlin-İstanbul arası karşılıklı uçuşlar başlatılır.

Hava Yolları Devlet İşletme İdaresi (HYDİİ)

Havayolu işletmesi, aynı zamanda hava ulaşımı, hava sahası ve hava alanları düzenleyicisi olarak HYDİİ'nin 20 Mayıs 1933 günü faaliyete başlaması ile ulusal hava taşımacılığımızın başlangıcı kabul edilir ve bu kök bugün Türk Hava Yolları A.O. (THY), Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ) isimleri ile faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedirler.

Yüz yıl sonra deniz, göl ve sulak alanlarını hava ulaştırma faaliyetlerinde kullanamayan bu coğrafyada, böylesi heyecan verici öncü gelişmelerde görev ve sorumluluk almış, katkı sağlamış düş, düşün ve emek sahiplerine Can-ı gönülden teşekkür edip ve minnetle anarak...

Kaynakça:

- [Airmail](#) 213: "[Hugo Junkers](#)".
- [Airline Timetable Images](#).
- [Anadolu](#) Jet Magazin; "[İstanbul'dan Ankara'ya İlk Uçuş](#)"; Nisan 2016.
- [DHMİ](#); "[Havalimanı Tarihçesi](#)".
- Dr. Vural YİĞİT: "[Anılardaki Uçaklar](#)".
- [Ercan HAYTOĞLU](#); "[Cumhuriyetin İlk Yıllarında Ticari Havayolu Taşımacılığında İmtiyazlı İlk Şirket: Aero Espresso Italiana \(1924-1935\)](#)"; Hacettepe Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi; Ankara, 27.09.2018
- Kürşad AKPINAR [LinkedIn Paylaşımı](#), 15 Şubat 2024.
- Mavi Boncuk: "[Seaplanes in Istanbul Redux](#)".
- Pul ve Posta: "[AEI: Aero Espresso Italiana](#)".

